

## Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

### Rozsudek ze dne 29. dubna 2025 ve věci č. 36911/20 – *Avagyan proti Rusku*

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že v případě stěžovatelky, odsouzené za úmyslné šíření nepravdivých informací na sociální síti o výskytu onemocnění Covid-19, došlo k porušení práva na svobodu projevu chráněného článkem 10 Úmluvy, neboť vnitrostátní soudy neprokázaly úmyslnou nepravdivost tvrzení ani jejich schopnost ohrozit veřejné zdraví. Absence žalobce v řízení, během něhož soud fakticky převzal jeho procesní roli, dále představovala porušení práv chráněných čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

#### I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka žije ve městě Krasnodar, kde provozuje nehtový salón. Na sociální síti Instagram má účet, který využívá k propagaci služeb svého salonu. V rozhodné době měl tento účet 2 600 sledujících. Dne 13. května 2020 stěžovatelka zveřejnila na svém účtu komentáře, v nichž uvedla, že v Krasnodaru nejsou žádné potvrzené případy koronaviru, že lidé se o tom „bojí mluvit, protože mají strach o svoji práci či dokonce životy“ a že „každý ví, že pokud je na úmrtním listu uveden koronavirus jako příčina úmrtí, jsou za to peníze“. Policie ji obvinila z přestupku úmyslného šíření nepravdivých informací. Aniž by byly předloženy důkazy o nepravdivosti stěžovatelčiných tvrzení nebo se řízení účastnil státní zástupce, soud jí uložil pokutu ve výši přibližně 390 eur. Její odvolání soud zamítl s odkazem na regionální předpisy pro prevenci šíření onemocnění Covid-19.

#### II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

##### A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že její odsouzení za šíření „vědomě nepravdivých informací“ představovalo zásah do jejího práva na svobodu projevu podle článku 10 Úmluvy.

##### a) Obecné zásady

Soud připomněl, že zásah do svobody projevu je přípustný pouze tehdy, je-li stanoven zákonem, sleduje legitimní cíl a je nezbytný v demokratické společnosti (*Delfi AS proti Estonsku*, č. 64569/09, rozsudek velkého senátu ze dne 16. června 2015, § 120–121). Výraz „stanoven zákonem“ se nevztahuje pouze na existenci právního základu ve vnitrostátním právu, ale také na kvalitu právního předpisu. Právo musí být přístupné a formulované s dostatečnou přesností, aby jednotlivec mohl v přiměřené míře předvídat možné důsledky svého jednání. Vnitrostátní soudy musejí mít rovněž na paměti, že výjimky ze svobody projevu je třeba vykládat restriktivně a že nezbytnost jakéhokoli omezení musí být přesvědčivě prokázána (*Magyar Helsinki Bizottság proti Maďarsku*, č. 18030/11, rozsudek velkého senátu ze dne 8. listopadu 2016, § 187).

##### b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Soud konstatoval, že odsouzení stěžovatelky představovalo zásah, který byl stanoven zákonem a sledoval legitimní cíl ochrany veřejného zdraví a bezpečnosti během pandemie. Uvedl, že potírání zavádějících informací o nemoci Covid-19 obecně spadá pod tento legitimní cíl, může tedy ospravedlnit jistá omezení práv chráněných Úmluvou (*Vavříčka a ostatní proti České republice*, č. 47621/13, rozsudek velkého senátu ze dne 8. dubna 2021, § 272).

Soud podotkl, že stěžovatelka provozovala svůj účet na Instagramu primárně s cílem propagovat svůj nehtový salon. Nebyla profesí novinářkou, ani se nestavěla do pozice autority, která šíří informace o pandemii. V tom se projednávaná věc liší od věci *Bielau proti Rakousku* (č. 20007/22, rozsudek ze dne

27. srpna 2024), kde stěžovatel jako lékař šířil na svých profesních webových stránkách vědecky nepodložené informace o očkování. Stěžovatelka reagovala na článek o možných nesrovnalostech v hlášení případů onemocnění Covid-19. Její příspěvky vyjadřovaly spíše kritiku nedostatku transparentnosti než snahu poskytovat ověřené faktické informace. Za těchto okolností by požadavek, aby stěžovatelka dodržovala stejné standardy ověřování pravdivosti informací jako profesionální média, představoval nepřiměřenou zátěž a měl odrazující účinek.

U otázky, zda vnitrostátní soudy poskytly relevantní a dostatečné odůvodnění zásahu, Soud odkázal na kritéria stanovená vnitrostátním právem. Zákon o správních deliktech vyžadoval prokázání, že (1) sdělení bylo vědomě nepravdivé, (2) jednalo se o společensky důležitou informaci, která (3) byla prezentována jako spolehlivá a (4) představovala konkrétní riziko pro veřejné zdraví, bezpečnost či infrastrukturu. Soud podotkl, že tyto požadavky stanoví vysoký práh, který odráží záměr zákonodárce zaměřit se pouze na nejzávažnější případy dezinformací. Konstatoval, že soudy se fakticky vyhnuly prokázání existence většiny zmíněných aspektů. Nezkoumaly totiž, zda stěžovatelka šířila nepravdivé informace vědomě, ani se nezabývaly jejím úmyslem. Rozsudek pouze uvedl, že stěžovatelka „nepředložila důkazy vyvracející existenci infekce koronavirem“, čímž fakticky nahradil požadavek úmyslného šíření nepravdivé informace odpovědností za neprokázané tvrzení.

K otázce, co představuje „společensky důležité informace“ dle příslušného zákona, Soud poznamenal, že komentáře k reakci úřadů na krizovou situaci a k přesnosti oficiálních statistik se nepochybně týkaly záležitostí veřejného zájmu. Právě tato charakteristika je však také zařazovala do kategorie chráněných projevů podle článku 10. Přístup vnitrostátních soudů fakticky penalizoval stěžovatelku za zapojení se do debaty, kterou demokratická společnost vyžaduje, zejména v době krize, kdy jsou transparentnost a vyvození odpovědnosti stěžejní. Komentáře byly zveřejněny v raných fázích pandemie Covid-19, kdy se informace o viru rychle měnily. Zdá se, že byly učiněny v reakci na novinový článek týkající se údajných nesrovnalostí v hlášení případů a úmrtí na Covid-19. Nezdálo se, že by měly úmyslně šířit nepravdivé informace, ale spíše, že vyjadřovaly kritiku vnímaného nedostatku transparentnosti v oficiálním informování.

Soudy nadto nezohlednily, že stěžovatelka užívala účet na Instagramu primárně za účelem propagace služeb svého nehtového salonu a měla jen malý počet sledujících. Její příspěvky měly omezený dosah a byly okamžitě zpochybněny jinými uživateli. Soudy ale nezabývaly tím, zda tyto komentáře skutečně mohly vyvolat rizika předvídaná zákonem,

Soud dále konstatoval, že povrchní přístup k určení zavinění byl ještě umocněn strukturální vadou procesu – absencí žalující strany v soudním řízení, ve kterém přebírá roli žalobce soud. Soud již dříve shledal, že takové uspořádání může narušit kontradiktorní povahu řízení a ohrozit nestrannost soudu (*Karelin proti Rusku*, č. 926/08, rozsudek ze dne 20. září 2016, § 51–65). V daném případě tento nedostatek znamenal, že žádná ze stran neměla za úkol prokázat typové znaky přestupku, což vedlo soudy k přesunutí tohoto břemene na stěžovatelku.

Soud tak naznal, že zásah nebyl založen na relevantních a dostatečných důvodech. Ačkoli boj proti dezinformacím během mimořádné situace v oblasti veřejného zdraví může být legitimním cílem, sankcionování jednotlivců za vyjadřování pochybností ohledně oficiálních informací nebo za výzvy k větší transparentnosti k dosažení tohoto cíle nepřispívá. Záměrem vnitrostátních orgánů v projednávané věci se jeví být spíše odrazování od otevřené debaty o záležitostech veřejného zájmu než ochrana veřejného zdraví.

Soud konečně shledal, že i uložená pokuta představovala pro drobnou podnikatelku značnou finanční zátěž a mohla mít odrazující účinek na výkon svobody projevu. Uzavřel proto, že napadený zásah nebyl nezbytný v demokratické společnosti a došlo k porušení článku 10 Úmluvy.

#### B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatelka dále namítala porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy v důsledku absence žalující strany ve správním soudním řízení vedeném proti ní. Soud i na poli tohoto článku

zopakoval, že absence žalující strany v průběhu řízení, při níž soud fakticky přebírá její procesní roli, může narušit kontradiktorní charakter řízení a ohrozit nestrannost soudu (*Figurka proti Ukrajině*, č. 28232/22, rozsudek ze dne 16. listopadu 2023, § 29). Uzavřel proto, že došlo i k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

### **III. Oddělené stanovisko**

Soudci Ktistakis a Đurović a soudkyně Kovatcheva k rozsudku připojili souhlasné stanovisko. Zdůraznili, že povinnost běžných občanů ověřovat pravdivost informací stejným způsobem jako profesionální média má odrazující účinek na veřejnou debatu. Státní orgány by neměly vystupovat jako arbitři pravdy či zneužívat zákony týkající se „fake news“ a tvrdit, že taková omezení jsou v souladu s legitimním cílem ochrany veřejného zdraví, nejde-li o záměrné dezinformační kampaně, které přímo ohrožují veřejnou bezpečnost.